

Slowakije: Europa's beste bewaarde geheim

"Slowakije, Europa's best bewaarde geheim". Deze slogan las ik in een folder van het Slowaaks verkeersbureau. De bijbehorende foto's toonden schitterende landschappen en voor mij totaal onbekende historische stadjes. Nooit gedacht dat dit land zo mooi zou zijn! Hier zouden beslist ook interessante vlindergebieden te ontdekken zijn. Het besluit om koers te zetten naar Oost-Europa was dus snel genomen. In Midden-Slowakije werden enkele natuurgebieden bezocht in de eerste week van augustus 2005.

Joep Steur

Boserebia.

Králiky (±715 m)

In de bergketen van Kremnica ligt het dorpje Králiky. 's Winters wordt hier geskied maar nu liggen de pistes er verlaten bij en overheerst de stilte. Ergens staat te lezen dat er versnaperingen verkrijgbaar zijn. Dat zou wel fijn zijn op deze warme, zonnige zomerdag, maar helaas, de uitspanning is blijkbaar alleen geopend tijdens het wintersportseizoen. We zullen het dus voorlopig moeten doen met de flessen water en boterhammen in onze rugzakken. Mooie vergezichten, bossen en overal wilde bloemen: ideaal voor vlinders. Meest geliefde nectarplanten hier zijn munt, kruidvlier, akkerdistels en wollige distels. De laatste heeft wel bijzonder grote mooie bloemen en heeft de grootste aantrekkingskracht op de hier aanwezige vlinders. Tussen de algemene keizersmantels ontdek ik enkele kardinaalsmantels. Deze vlinder is in de buurt van Králiky nog nooit waargenomen. In de jaren '40 en '50 van de vorige eeuw kwam deze soort wél voor in Zuid-Slowakije. Daarna verdween hij weer. Vanaf 1995 worden weer zwervers waargenomen. Deze Zuid-Europese vlinder is een krachtige vlieger die af en toe richting noorden trekt. Langs de bosranden scheert een grote ijsvogelvlinder. Twee seconden blijft-ie zitten om daarna weer

met volle snelheid er vandoor te gaan.

Klein maar opvallend zijn de oranje mannetjes van het morgenrood. De vrouwtjes hebben minder in het oog springende kleuren en vallen daarom niet zo op. Op de aanwezige bergweijtjes vinden we o.a. komnavlinder, witbandzandoog, zilveren maan, roodstreephoobeestje en een afgevolgen koninginnenpage. Laatstgenoemde zullen we de rest van de week niet meer tegengekomen. De meest algemene vlinder op dit moment is het bruin zandoogje. We zullen hem tijdens deze reis in vele verschillende biotopen zien zoals bosranden, droge kalkgraslanden, vochtige graslanden en ruigten.

Tekst: Joep Steur

Gaderská Dolína (± 700 m)

Aan de voet van de Grote Fatra (Vel'ká Fatra) ligt het dorp Blatnica. Hier in de buurt begint onze wandeling door een van de mooiste valleien van dit gebergte: de Gaderská Dolína. Een verharde smalle weg loopt door een diepe kloof die omgeven is door uitgestrekte vochtige bossen en kabbelende beekjes. Langs de zonnige bosranden en aan de oevers van de beken overheerst het roze koninginnenkruid dat nu volop in bloei staat. De andere twee dominante plantensoorten zijn het door de erebias geliefde gele schaduwkruiskruid en de moesdistels met hun witgeel-bloeiende bloemen. Tevens zijn dit de belangrijkste nectarleveranciers voor de hier levende (bos)vlinders. Vooral op het koninginnenkruid is het een drukte van jewelste. Het lijkt wel happy hour, waarbij de keizersmantels wel de

Slowakia, Europe's best kept secret

Although Slovakia is one of the lesser known destinations in Europe for butterfly lovers, its mountains and vast forests offer visitors many areas of interest. The author describes the butterflies he saw on excursions made in early August 2005 in nature reserves in central Slovakia. The woodland species *Argynnis paphia* was often sighted, and occasionally *A. pandora*. The fragmentation of the habitat of *Maculinea teleius* and the low numbers of *Aglais urticae* caused the author concern.

Tip

Bezoek op een regenachtige dag eens het museum van centraal Slowakije (Príroda v. Stredoslovenskom múzeu) in Banská Bystrica. Hier is een permanente expositie te zien van de natuurlijke rijkdom van deze streek. Verrassend mooi ingericht! Ook bevindt zich hier de zeer grote collectie nacht- en dagvlinders van de vlinderdeskundige prof. Jan Patocka waarvan wij de eer hadden om ze te mogen bezichtigen.

meest algemene stamgasten zijn. Ze zijn niet te tellen. Vier à vijf exemplaren bij elkaar op een kluitje is geen uitzondering. Laat het duidelijk zijn: atalanta's, dagpauwogen, zomer- en boserebia's zijn slechts figuranten in dit kleurrijke schouwspel.

Op een zonnige open plek in het bos groeit op enkele plekken massaal munt. Twee soorten kleine pages doen zich tegoed aan deze lipbloemigen. Het zijn een iepenpage en een verse, gave sleedoornpage. De laatste schijnt naar ik me heb laten vertellen een nogal onrustig en wild creatuurtje te zijn. Maar deze keer is daar niks van te merken. Dit mannetje denkt alleen maar aan zijn maaltje! De sleedoornpage is een nogal late vlieger. Vanaf eind juli tot begin september kan men hem aantreffen in gebieden waar zijn waardplant de sleedoorn groeit. Soms is dit ook pruim of kers.

Op een groot blad ligt een dode grote weerschijnvlinder. Het is een mannetje dat nog helemaal intact is. Zijn gele roltong is duidelijk te zien. Het schaarse licht dat door het struikgewas weet door te dringen, laat de dieppaarse kleur op zijn vleugels glanzen. Zelfs levenloos weet dit diertje ons mensen nog te imponeren! Gelukkig komen we ook nog levende exemplaren tegen alsook de kleine ijsvogelvlinder. Beiden zijn nog regelmatig aan te treffen in de Slowaakse bossen.

Op een witbandzandoog zitten enkele rode mijten. Zij lijken een voorkeur te hebben voor zandoogjes zoals dambordjes en erebia's. De Grote Fatra is vanwege de grote rijkdom aan flora en fauna gevoegd bij een bebossingsgraad van 90%(!!) tot nationaal park verklaard. Kleurrijke borden met daarop de tekst Národná Prírodná Rezervácia herinneren ons daaraan.

Joep Steur

Pimpernelblauwtje.

Ponicka Huta (±450-550 m)

Ten oosten van Banská Bystrica ligt het beschermde natuurgebied Pol'ana. Onderweg een stop bij het dorpje Sebedln-Becov op 365 meter hoogte. Hier ligt een bloemenweide dat massaal begroeid is met knoepkruid. Ondanks de geringe grootte van het terreintje ontdekken we enkele bijzondere soorten zoals een sleedoornpage - ditmaal wel een 'wild' exemplaar! - kroonkruidblauwtje, staartblauwtje, pimperlblauwtje en het bruin dikkopje.

Niet ver hiervandaan ligt Ponická Huta dat rijkelijk bedeed is met natuurschoon. Op een droog kalkgrasland domineren bleek blauwtjes. Andere vlinders zoals het getand blauwtje en de tweekleurige parelmoervlinder worden pas gezien na enig speurwerk. Ook in de aanwezige bossen weer veel keizersmantels. Natuurlijk op koninginnenkruid! Ook zijn er regelmatig bosrandparelmoervlinders te zien, maar ik zie geen verse exemplaren.

Kleine vossen zien we maar weinig. Volgens de Tsjechische vlinderdeskundige Prof. Jan Patocka, die al vele jaren in Slowakije woont, was deze vlinder vroeger heel gewoon. Tegenwoordig is-ie schaars. Hetzelfde verhaal kennen we bij ons in Nederland. Geldt dit voor heel Europa? En wat zou de reden hiervan kunnen zijn? Langs de beboste oevers van de Zolná voelen grote weerschijnvlinder en kleine ijsvogelvlinder zich thuis. Op de weg zitten verschillende soorten blauwtjes. Enkele zijn al dood. Aangereden door auto's die hier eigenlijk niet mogen komen.

Twee mannen verzamelen paddenstoelen en bosvruchten in hun manden. Een overvloedige oogst, zo te zien. Slowakije, gelegen in het hart van Europa, is een van de bosrijkste landen van dit werelddeel. Ruim eenderde van het land is bebost. Voor bosminnende vlinders ziet de toekomst er dan ook redelijk uit in tegenstelling tot vlinders van diverse soorten graslanden. Hun leefgebied wordt steeds meer bedreigd door veranderde landbouwmethoden.

Pimpernelblauwtje

Een van de vlinders die al flinke klappen heeft moeten incasseren is het pimperlblauwtje. We kennen hem van het natuurgebied de Moerputten bij Den Bosch waar de soort is geïntroduceerd in 1990 met exemplaren uit Zuid-Polen nadat de soort rond 1970 uit Nederland was verdwenen. Zijn verspreidingsgebied in

Joep Steur

Ponická Huta.

De 58 vlindersoorten die werden waargenomen.

Bretons spikkeldikkopje	<i>Pyrgus armoricanus</i>	Pimpernelblauwtje	<i>Maculinea teleius</i>
Bruin dikkopje	<i>Erynnis tages</i>	Staartblauwtje	<i>Cupido argiades</i>
Groot dikkopje	<i>Ochlodes faunus</i>	Vals heideblauwtje	<i>Plebeius idas</i>
Kommavlinder	<i>Hesperia comma</i>		
Zwartsprietdikkopje	<i>Thymelicus lineola</i>		
Boswitje	<i>Leptidea sinapis</i>	Akkerparelmoervlinder	<i>Boloria dia</i>
Citroenvlinder	<i>Gonepteryx rhamni</i>	Atalanta	<i>Vanessa atalanta</i>
Gele luzernevlinder	<i>Colias hyale</i>	Bosrandparelmoervlinder	<i>Argynnis adippe</i>
Groot koolwitje	<i>Pieris brassicae</i>	Dagpauwoog	<i>Inachis io</i>
Klein geaderd witje	<i>Pieris napi</i>	Gehakkelde aurelia	<i>Polygonia c-album</i>
Klein koolwitje	<i>Pieris rapae</i>	Grote ijsvogelvlinder	<i>Limenitis populi</i>
		Grote parelmoervlinder	<i>Argynnis aglaja</i>
		Grote weerschijnvlinder	<i>Apatura iris</i>
		Kardinaalsmantel	<i>Argynnis pandora</i>
Koninginnenpage	<i>Papilio machaon</i>	Keizersmantel	<i>Argynnis paphia</i>
Koningspage	<i>Iphiclides podalirius</i>	Kleine ijsvogelvlinder	<i>Limenitis camilla</i>
		Kleine parelmoervlinder	<i>Issoria lathonia</i>
Iepenpage	<i>Satyrium w-album</i>	Kleine vos	<i>Aglais urticae</i>
Sleedoornpage	<i>Thecla betulae</i>	Kleine weerschijnvlinder	<i>Apatura ilia</i>
		Landkaartje	<i>Araschnia levana</i>
		Tweekleurige parelmoervlinder	<i>Melitaea didyma</i>
Bruine vuurvlinder	<i>Lycaena tityrus</i>	Zilveren maan	<i>Boloria selene</i>
Kleine vuurvlinder	<i>Lycaena phlaeas</i>		
Morgenrood	<i>Lycaena virgaureae</i>		
Rode vuurvlinder	<i>Lycaena hippothoe</i>		
		Bont zandoogje	<i>Pararge aegeria</i>
Bleek blauwtje	<i>Polyommatus coridon</i>	Boserebia	<i>Erebia ligea</i>
Boomblauwtje	<i>Celastrina argiolus</i>	Bruin zandoogje	<i>Maniola jurtina</i>
Bruin blauwtje	<i>Plebeius agestis</i>	Dambordje	<i>Melanargia galathea</i>
Dwergblauwtje	<i>Cupido minimus</i>	Hooibeestje	<i>Coenonympha pamphilus</i>
Getand blauwtje	<i>Polyommatus daphnis</i>	Koevinkje	<i>Aphantopus hyperantus</i>
Heideblauwtje	<i>Plebeius argus</i>	Roodstreephooibeestje	<i>Coenonympha glycerion</i>
Icarusblauwtje	<i>Polyommatus icarus</i>	Tweekleurig hooibeestje	<i>Coenonympha arcania</i>
Kroonkruidblauwtje	<i>Plebeius argyrognomon</i>	Witbandzandoog	<i>Brintesia circe</i>
Oostelijk staartblauwtje	<i>Cupido decolorata</i>	Zomererebia	<i>Erebia aethiops</i>

Europa loopt als een horizontale band van Midden- naar Oost-Europa. Daarbuiten zijn slechts enkele vindplaatsen bekend. In buurland Tsjechië is deze kwetsbare soort al sterk achteruitgegaan. Zelf heb ik het pimpernelblauwtje op drie locaties gezien, allemaal in de omgeving van Zvolen: Sebedín-Becov (1x), het Boky-natuurreservaat (ongeveer 6x) en langs het beekdal van de Slatina bij Lieskovec (2x).

De vliegplaatsen waren klein tot zeer klein variërend van nog geen halve hectare tot een paar vierkante meter! Als het ware geïsoleerde eilandjes. De vlinders waren altijd te vinden in de directe omgeving van de waardplant, de grote pimpernel. Ik weet niet of andere vindplaatsen ook zo versnipperd zijn. In ieder geval 'vreet' de gemoderniseerde landbouw ook in Slowakije steeds meer natuur op. Vooral in het westelijke laagland zijn grote monotone vlaktes te zien met graan, maïs en zonnebloemen. Hopelijk wordt er iets gedaan om zijn leefgebied te beschermen voordat het te laat is. Anders zie ik de toekomst van dit blauwtje somber in. Hetzelfde lot wacht dan het donker pimpernelblauwtje (dat ik overigens niet gezien heb) waarmee het pimpernelblauwtje vaak samenvliegt.

Nawoord

Vlinders in Slowakije is niet geheel zonder risico's. In sommige bossen leven nog bruine beren en niet alleen in verafgelegen oorden maar soms ook dicht in de buurt van steden zoals Zvolen. Informeer eerst dus even naar de mogelijke aanwezigheid van deze grote zoogdieren. Zelf zijn we veelvuldig beren tegengekomen maar dan wel de ongevaarlijke Russische beer *Euplagia quadripunctaria*, beter bekend onder zijn andere namen te weten vierpuntbeer en spaanse vlag. Deze felgekleurde nachtvlinder neemt vaak in groepjes bezit van nectarplanten als akkerdistel en koninginnenkruid. Als ze gestoord worden vliegen ze vaak met zijn allen tegelijk weg.

Slowakije kent nog meer mooie regio's die het bezoeken meer dan waard zijn en die wachten om hun geheimen prijs te kunnen geven aan de geïnteresseerde bezoeker. "Vitajte na slovensku!" Oftewel "Welkom in Slowakije!"

Aanbevolen literatuur

Tagfalter, Widderchen und Glasflügler der Tschechischen und Slowakischen republik. Belín, 1999.

Butterflies of the Czech Republic. Distribution and conservation. I, II. beneš /Konvicka, 2002.